

Socio-emocionalni razvoj unutar obitelji

Šimović, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:679397>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

JOSIPA ŠIMOVIĆ

ZAVRŠNI RAD

**SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ UNUTAR
OBITELJI**

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
ČAKOVEC

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Josipa Šimović

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Socio-emocionalni razvoj unutar obitelji

MENTOR: doc.dr.sc.Tea Pahić

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

SUMMARY	5
UVOD	1
1. SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI.....	2
1.1. EMOCIONALNI RAZVOJ	2
1.1.1. RAZVOJ EMOCIONALNOG IZRAŽAVANJA I RAZUMIJEVANJA 3	
1.1.2. TEMPERAMENT	5
1.1.3. RAZVOJ EMPATIJE	6
1.1.4. RAZVOJ EMOCIJA SAMOSVIJESTI.....	8
1.1.5. RAZVOJ PRIVRŽENOSTI	9
1.2. DJEČJI SOCIJALNI RAZVOJ	10
1.3. SOCIO- SPOZNAJNI RAZVOJ	11
2. OBITELJ I RODITELJSTVO.....	12
2.1. FUNKCIONALNA OBITELJ	13
2.2. DISFUNKCIONALNA OBITELJ	13
2.3. OBITELJ KAO TEMELJ ODGOJA	14
4. STILOVI RODITELJSTVA	17
4.1. AUTORITARNI STIL.....	17
4.2. PERMISIVNI STIL	17
4.3. INDIFERENTNI ILI ZANEMARUJUĆI RODITELJSKI STIL	18
4.4. AUTORITATIVNI STIL	18
5. UTJECAJ RODITELJSKOG STILA NA SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ DJETETA.....	19
ZAKLJUČAK.....	21
LITERATURA	22

SAŽETAK

Ovaj završni rad bavi se socio-emocionalnim razvojem djeteta u obitelji. Najvažniji čimbenik djetetova razvoja je obitelj kao temeljna jedinica svakog društva, zajednica koja djetetu tijekom cijelog razvoja pruža pažnju, ljubav i podršku, zbog čega se roditeljstvo i smatra jednim od najtežih zadataka za pojedinca. Kako bi se bolje objasnio socio-emocionalni razvoj, ključno je razumjeti i ulogu emocija kao najvažnijih činitelja u funkcioniranju svakog pojedinca, kao i ulogu empatije, samosvijesti i privrženosti. Također, u ovom kontekstu su ključni i elementi utjecaja na socijalni razvoj djeteta te odgojni stilovi koji uvelike doprinose socio-emocionalnom razvoju.

ključne riječi: *socio-emocionalni razvoj, predškolska dob, emocije, obitelj, odgojni stilovi*

SUMMARY

This paper deals with the impact of parental upbringing on a child's socio-emotional development. The most important factor in a child's development is the family as a fundamental unit of every society, a community that provides the child with attention, love and support throughout development, which is why parenting is considered one of the most difficult tasks for an individual. In addition to the family, the environment also plays an important role in the child's development, including socio-emotional development (whether it is the environment in a broader context or peers). In order to better explain socio-emotional development, it is crucial to understand the role of emotions as the most important factors in the functioning of each individual, the development of the way the child expresses and understands them, as well as empathy, self-awareness and attachment. Also, the child's development is influenced by parenting styles.

keywords: family, socio-emotional development, preschool age, emotions

UVOD

Socio-emocionalni razvoj djeteta važna je komponenta u cjelokupnom razvoju djeteta. S obzirom na kompleksnost ovog segmenta razvoja djeteta u ovom se radu ključne sastavnice detaljno opisuju i dovode u međusobne odnose.

Emocionalni razvoj djeteta ključan je u cjelokupnom razvoju jer su upravo emocije jedan od najvažnijih činitelja koji utječu na funkcioniranje pojedinca. Zbog svoje važnosti u razvoju djeteta vrlo je važno razumjeti i načine na koje dolazi do socijalizacije emocija kod djeteta. Kada govorimo o emocionalnom razvoju važno je imati na umu i specifičnost te postupnost razvoja emocionalnog izražavanja i razumijevanja kao i razvoj emocija empatije, samosvijesti i privrženosti kao ključnih u razvoju djeteta.

Socijalni razvoj djeteta, prema autorima, počiva na ponašanjima, stavovima i afektima koji su objedinjeni u njihovoj interakciji s odraslima i vršnjacima. Tu tezu potvrđuje i teorija ekoloških sustava Uriea Bronfenbrennera u kojoj je autor identificirao četiri razine okolinskih utjecaja na dijete (mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav). (Berk, 2008.) Kada govorimo o socijalnom razvoju ne smije se zanemariti ni segment socio-spoznavnog razvoja djeteta koji se odnosi na djetetovo razumijevanje svijeta. Socijalni razvoj djeteta koji se odvija u interakciji s okolinom, autori Škrbina i Šimunović (2004.), objašnjavaju kroz tri stupnja: „sljepilo“ tijekom prvih šest mjeseci života, imitacija okoline nakon šest mjeseci, svjesnost o prisutnosti druge djece nakon 12 mjeseci. Smatra se da je dijete socijalno kompetentno kada usvoji društvena ponašanja u smislu pomaganja, dijeljenja, suradnje i kada usvoji vještine i pravila koja mu omogućuju shvaćanje okoline i društva oko sebe. Tijekom cijelog života se te vještine uče i nadograđuju.

S obzirom da ovaj rad socio-emocionalni razvoj djeteta promatra u konkretnom kontekstu, a to je obitelj, važno je pojasniti i ulogu obitelji kao osnovne jedinice društva i prve životne skupine kojoj ljudi pripadaju u svom životu. Zbog toga se obitelj smatra najpoželjnijom zajednicom za razvoj djeteta zbog čega je funkcionalnost obitelji ključna za razvoj svakog djeteta. Nositelj i temelj svake obitelji su roditelji stoga je i njihova uloga u cjelokupnom razvoju djeteta iznimno velika. Zbog

presudnosti njihove uloge, biti roditelj je vrlo teško i izazovno jer podrazumijeva konstantno pružanje ljubavi i pažnje djetetu kroz cijeli njegov razvoj.

S obzirom da nemaju svi roditelji isti odgojni stil, a i svako dijete drugačije reagira na situacije i događaje u životu, što posljedično utječe na njegov razvoj, važno je razumjeti postojanje različitih stilova roditeljstva (autoritarni, permisivni, indiferentni, autoritativni) (Berk, 2015.) te njihovih najvažnijih karakteristika, što uvelike utječe na socio-emocionalni razvoj djeteta. Naime, kao ključno za budući socio-emocionalni razvoj djeteta ističe se privrženost majci, ali i vrsta stila roditeljstva.

1. SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ DJETETA PREDŠKOLSKE DOBI

Razvoj djece se prati u različitim aspektima, od kognitivnih sposobnosti, govora, motorike, glazbenih i likovnih sposobnosti pa tako i u socio-emocionalnom aspektu. Snažan utjecaj na socio-emocionalni razvoj u predškolskoj dobi ima utjecaj okoline, poglavito obitelj i primarni skrbnik. Najvažniju ulogu imaju roditelji koji svojim modelom ponašanja postavljaju primjer ponašanja (Starc i sur., 2004.). Starc i sur. (2004.) navode kako se u okviru promatranja dječjeg socio-emocionalnog razvoja promatraju sljedeće razvojne osobine i procesi: temperament, razvoj privrženosti, socio-spoznajni razvoj, razvoj samoregulacije, pojma o sebi, razvoj društvenosti i emocionalni razvoj u izražavanju vlastitih i razumijevanju tuđih emocija.

1.1. EMOCIONALNI RAZVOJ

Najvažniji proces u razvoju ličnosti je emocionalni razvoj (Starc i sur, 2004.). Emocionalne situacije i proces socijalizacije u obitelji i neposrednoj okolini najviše utječu na emocionalni razvoj djeteta.

“Emocije su jedan od najvažnijih činitelja koji utječu na cjelokupno funkcioniranje pojedinca i imaju glavnu ulogu u interpersonalnom životu.” (Brajša- Žganec, 2003., str.15.) Naime, emocije smatramo subjektivnom kategorijom radi jedinstvenog načina na koji ih izražavamo i doživljavamo. U početku emocionalnog razvoja emocije su

ugodne ili neugodne, a način na koji se emocije izražavaju može biti prikladan ili neprikladan konkretnoj situaciji. (Bulat, 2014.)

Socijalizacija emocija (prema Andrilović i Čudina-Obradović, 1994.), događa se na tri načina:

1. Dijete promatranjem i oponašanjem osoba u svojoj okolini uči koje situacije, predmeti, pojave trebaju izazvati pojedine emocije a koje ne
2. Socijalna okolina daje modele za oponašanje načina i intenziteta emocionalnog izražavanja (mimika, kretnje, govor)
3. Socijalnim učenjem se postiže kontrola emocija (socijalna okolina namjerno odgaja dijete, stvara mu naviku da neke emocije prikrije, da im smanji intenzitet izražavanja)

1.1.1. RAZVOJ EMOCIONALNOG IZRAŽAVANJA I RAZUMIJEVANJA

Pozitivno emocionalno izražavanje ili sviđanje i negativno emocionalno izražavanje ili nesviđanje su prve emocije koje dijete izražava (Berk, 2015.). Sviđanje djeteta tj. beba izražava se smiješkom, vokalizacijom i fiksiranjem pogleda dok ne sviđanje izražava gađenjem, mrštenjem i plačem. Kasnije se na tim emocionalnim izrazima razvijaju osnovni emocionalni izrazi kao što su: strah, srdžba, veselje, tuga, znatiželja i gađenje. Pohranjene u filogenetskim najstarijim dijelovima mozga -strah, srdžba, veselje, tuga, gađenje i iznenađenje predstavljaju šest temeljnih emocija koje se do 6. mjeseca života diferenciraju.

Razvoj i izražavanje emocija (prema Starc i sur., 2004, str. 31):

- Sa 3 do 4 tjedna kao reakcija na ljudski glas i lice se pojavljuje osmijeh
- Nakon 6 tjedana dijete razlikuje emocije na licu skrbnika
- U dobi od 3 do 6 mjeseci dijete reagira na ton kojim mu se obraća osoba

- U dobi od 6 do 12 mjeseci kod djece se pojavljuje strah, a krajem prve godine i sram
- U dobi od 1 do 2 godine djetetovog života se javlja ljubomora i ljutnja usmjerena na druge ljude ili predmete
- U dobi od 2 do 3 godine djetetovog života se pojavljuju brojni strahovi kao što su: strah od mraka, tamnih boja, odvajanja od majke, samoće itd.
- U dobi od 3 do 4 godine djetetovog života se pojavljuje humor, javlja se ljubomora između sestara i braće, javlja se strah od životinja, stranih ljudi, maski
- U dobi od 4 do 5 godina djetetovog života se smanjuje strah od poznatih životinja, ali raste strah od divljih životinja, pojačava se strah od mraka i majčinog večernjeg izlaska; počinju se javljati noćne more. Prepirke koje dovode do ljutnje djeca manifestiraju verbalnom agresijom, ruganjem itd.
- U dobi od 5 do 6 godina djetetovog života raste strah od nesretnih slučajeva, nepoznatih osoba, barbaroga, lopova, psa,
- U dobi od 6 do 7 godina djetetovog života su sve rjeđe eksplozije bijesa i sve je uspješnija kontrola izražavanja emocija (Starc i sur., 2004., str. 31)

Prema definiciji, razumijevanje emocija „uključuje djetetovu sposobnost prepoznavanja vlastitih osjećaja i razumijevanje povratnih informacija povezanih s tim osjećajima te procese povezanosti emocija i vanjskih događaja”. (Brajša-Žganec, 2003., str.37)

S obzirom da smo već naglasili kako su emocije subjektivna i potpuno individualna kategorija, svako dijete emocijama i njihovom razumijevanju pristupa na sebi svojstven i jedinstven način. Isto tako, postoje različiti činitelji koji čine razliku u razumijevanju emocija te ih dijelimo u dvije skupine (Brajša-Žganec, 2003, str. 37):

1. interpersonalni činitelji koji uključuju postupke i ponašanja roditelja
2. intrapersonalni činitelji koji obuhvaćaju kognitivne i jezične sposobnosti

Rezultati istraživanja provedenih na području emocija, njihova izražavanja i razumijevanja, pokazala su kako djeca neke (osnovne, primarne) emocije lakše prepoznaju, dok neke prepoznaju teže. Također, rezultati pokazuju i da djeca koja su dobivala više informacija o nekoj emociji, tu emociju bolje prepoznaju i razumiju (Brajša-Žganec, 2003).

1.1.2. TEMPERAMENT

U stručnoj literaturi temperament je definiran kao specifičnost koju posjeduje svako dijete, a u kojem se očituje njegova reaktivnost na okolinu te sposobnost samoregulacije ponašanja. Pretpostavlja se kako je temperament biološki određen (Rothbart i sur., 2000.). Upravo zbog toga, temperament snažno utječe na interakciju roditelja i djeteta i ima veliku i važnu ulogu u socio-emocionalnom razvoju djeteta.

Također, i razumijevanje emocija ljudi iz djetetove okoline, ovisi o njegovom temperamentu. Thomas i Chess i suradnici, 1963. godine proveli su istraživanje dječjeg temperamenta u dojenačkoj dobi te su opisali devet sastavnica temperamenta (Starc i sur., 2004., str. 33):

1. Razina aktivnosti
2. Uspostavljeni ritam
3. Povlačenje/traženje nove situacije
4. Adaptabilnost
5. Prag osjetljivosti na podražaj
6. Snaga reakcije na podražaj
7. Osnovno raspoloženje
8. Distraktibilnost
9. Raspon pažnje

Temperament također utječe i na stvaranje privrženosti na koje utječu čine pozitivna i negativna reaktivnost (Starc i sur., 2004.). Dječji temperament prema različitim kriterijima može biti laki, teški, oprezni.

Laki temperament ima oko 40 % djece, a očituje se u tome da će dijete pokazati spremnost na pozitivne emocije koje su izražene smiješkom, brzo će prihvatiti utjehu, bit će manje bojažljivo, prilagodljivo, duže koncentrirano, dobro raspoloženo i otporno na frustracije bez poteškoća sa spavanjem, hranjenjem i drugim rutinama (Berk, 2015.).

Teški temperament ima oko 10 % i očituje se na način da dijete smiješkom pokazuje malo pozitivnih emocija, vrlo kratko je usredotočeno te je iznimno plašljivo. Djeca koja imaju teški temperament nisu prilagodljiva novim situacijama, napeta su, nepredvidljiva i loše raspoložena. Također, nemaju jasan ritam spavanja i teže ih je umiriti nego ostalo djecu (Berk, 2015.).

Oprezni temperament ima oko 15 % djece. Djeca opreznog temperamenta se sporije prilagođavaju promjenama, imaju nisku razinu aktivnosti, a okolina ih često smatra sramežljivima, pasivnima ili bojažljivima. Važno je naglasiti kako je takvoj djeci samo potrebno nešto više vremena za prilagodbu (Berk, 2015.) Preostali postotak djece (35 %) ne može se svrstati ni u jednu od navedenih kategorija jer pokazuju mješovite karakteristike temperamenta (Berk, 2015.).

Osim genetskih utjecaja, i okolina ima veliku ulogu u određenju temperamenta djeteta. Naime, Berk (2015.) naglašava kako istraživanja pokazuju da primjerice djeca koja su u dojenačkoj dobi bila u depriviranim sirotištima ili izložena neuhranjenosti lako preplavi stres, a čak i nakon poboljšanja prehrane ona ostaju distraktibilnija i plašljivija od druge djece svog uzrasta. Također, postoje i mišljenja kako i kultura pridonosi određenju dječjeg temperamenta o čemu govore istraživanja plemenskih zajednica i njihovog pristupa djeci i odgoju (Berk, 2015.).

1.1.3. RAZVOJ EMPATIJE

Empatija je sposobnost razumijevanja ili osjećanja onoga što druga osoba odnosno dijete doživljava iz svog referentnog okvira, odnosno sposobnost postavljanja sebe u položaj drugog (Starč i sur., 2004.). Empatija se razvija iz djetetove nesvjesne reakcije na emociju koju je primijetilo kod drugih. Često je novorođenčad sklona plakati kada plaču druga djeca. Zreli oblici empatije razvijaju se kada je dijete sposobno razumjeti

tuđu emocionalnu reakciju, zauzeti tuđe stajalište i reagirati vlastitom emocijom „kako bi njemu bilo da mu se to dogodi.“ (Starč i sur.,2004.). Jedno od najbitnijih načina učenja je učenje prema modelu. Upravo tako djeca kasnije prema modelu roditelja i odgajatelja uče razumijevanju tuđih emocija i prosocijalno ponašanje. S razvojem govora se povećava sposobnost djeteta da razumije drugo dijete i utješi ga (Berk, 2015.).

1.1.4. RAZVOJ EMOCIJA SAMOSVIJESTI

Emocije koje se odnose na smanjenje vlastite vrijednosti (stid, neugoda i krivnja), te emocije koje utječu na povećanje vlastite vrijednosti (ponos) ili njenu ugroženost (zavist) se razvijaju pri kraju druge godine djetetovog života (Berk, 2015).

Tablica 1. Razvoj razumijevanja tuđih emocija (prema Starc i sur., 2004)

DOB	RAZUMIJEVANJE EMOCIJA	EMPATIJA
0-6 mj.	Reagiranje na emocionalne izraze i ton glasa u okolini	Plakanje kao reakcija na plač drugog djeteta (nediferenciranost od okoline)
7-12 mj.	Razumijevanje značenja emocionalnih signala iz okoline	
12 mj.	Traženje emocionalnih signala roditelja za tumačenje emocionalnog značenja situacije	Prva pojava izražavanja empatije, pokušaji tješnja milovanje
1-2 god.	Širenje broja riječi koje označavaju emocionalni doživljaj	Oblici tješnja rastu u složenosti s kognitivnim razvojem i razvojem rječnika
3-6 god.	Povećava se razumijevanje emocionalnih signala, kao i njihovih uzoraka i posljedica	Empatička reakcija postaje složenija, temeljena na razvoju rječnika i sve boljem uživljavanju u situaciju drugoga; sve veće oslanjanje na govor kao način pružanja utjehe

1.1.5. RAZVOJ PRIVRŽENOSTI

Privrženost se smatra najvažnijom stavkom u okviru emocionalno- socijalnog razvoja djeteta. Privrženost predstavlja čvrstu emocionalnu vezu između djeteta i odrasle osobe, najčešće majke, koju dijete pokazuje izrazima sreće i nježnosti prema odrasloj osobi. Osim srećom i nježnošću, dijete privrženost pokazuje i izljevima straha kada se odvaja od skrbnika te traženju utjehe i sigurnosti u zagrljaju odrasle osobe, u nepoznatim situacijama. (Starc i sur., 2004)

Čvrsta emocionalna veza koja se stvara od najranije dobi između majke i djeteta je jedna od najvažnijih veza. Od samog rođenja čovjek, odnosno dijete traži i priželjkuje ljubav. Najčešći objekt privrženosti je majka, no to može biti svaka odrasla osoba, odnosno skrbnik (Starc i sur., 2004).

Tablica 2. Tijek razvoja privrženosti (prema Vasta i sur., 1998.)

0-6 tjedana- FAZA PRETPRIVRŽENOSTI - dijete prepoznaje miris i glas majke (skrbnika), ali podjednako reagira na sve osobe u svojoj okolini. - dijete okolini upućuje različite „signale privlačenja“ (grljenje, praćenje pogledom, smijeh) - dijete se umiruje i utješuje kad ga se primi u naručje, gladi i govori mu se tihim glasom, ali mu je još svejedno koja osoba to radi.
6 tjedana- 6 (8) mjeseci- FAZA NASTAJANJA PRIVRŽENOSTI - dijete počinje iskazivati drukčije reakcije prema „najvažnijoj osobi“ (skrbniku) nego prema ostalima. - više gukanja i upućivanje smijeha usmjerava prema skrbniku nego prema ostalima - brže se umiruje i prestaje plakati u naručju skrbnika - još ne prikazuje nikakav strah ili prosvjed pri odvajanju od skrbnika

6 (8) mjeseci – 18 (24) mjeseci- FAZA JASNO IZRAŽENE PRIVRŽENOSTI

- započinju znakovi jasne privrženosti u obliku prosvjeda zbog odvajanja i straha od nepoznatih ljudi. Taj razvoj znaka privrženosti povezan je s djetetovim ostalim razvojnim postignućima: s uspostavljanjem pojma postojanosti predmeta (pamćenje skrbnikovog lika) , razvojem emocija straha i s usavršenim kretanjem puzanja, koje mu omogućuje slijeđenje skrbnika.
- skrbnik može najbolje i najbrže utješiti i umiriti dijete uznemireno zbog odvajanja, i to već samom svojom nazočnošću i dodirom.
- dijete pokazuje sigurnost i hrabrost istraživanja okoline u blizini skrbnika.

18 mjeseci- 2(3) godine- FAZA RECIPROČNOG ODNOSA

- u spoznajnom razvoju započinje primjena predodžbi i govora (unutarnjih reprezentacija) te dijete postupno počinje razumijevati privremenost odvajanja, osobito ako mu skrbnik kratko i jasno rastumači razlog odvajanja i kako će dijete i s kim provoditi vrijeme odvojenosti. Prosvjed zbog odvajanja postupno se smanjuje i većina djece s navršene tri godine može podnijeti privremenu odvojenost od skrbnika.

1.2. DJEČJI SOCIJALNI RAZVOJ

Prema Brajša-Žganec (2003.), socijalni razvoj djeteta počiva na ponašanjima, stavovima i afektima koji su objedinjeni u njihovoj interakciji s odraslima i vršnjacima. U tom kontekstu autorica spominje i teoriju ekoloških sustava Uriea Bronfenbrennera u kojoj je autor identificirao četiri razine okolinskih utjecaja na dijete (1979; prema Brajša-Žganec, 2003). Razine okolinskih utjecaja na dijete su sljedeće:

1. Mikrosustav- čini prvu razinu, a odnosi se na okolinu djeteta koja je prisutna u obitelji, vrtiću, školi. Ova razina uključuje odnose djeteta s roditeljima, braćom i/ili sestrama, vršnjacima te odgajateljima.
2. Mezosustav- druga razina sustava koja se odnosi na interakciju, odnosno međudjelovanje različitih mikrosustava u koje je dijete uključeno (primjerice kako dječje funkcioniranje u obitelji utječe na njegovu interakciju s vršnjacima u vrtiću).

3. Egzosustav- treća razina. U ovoj razini dijete ne sudjeluje izravno već se ova razina odnosi na širu okolinu, cjelokupnu društvenu mrežu, masovne medije, školsko vijeće, crkvenu zajednicu i slično (primjerice religija utječe na modele spolnih uloga, seksualno ponašanje, brak, moral itd, a posljedično i na brigu o zdravlju, konzumiranje alkohola, etiku itd) (Berns, 2006, prema Eret, 2011).

4. Makrosustav- četvrta razina, razina s najširim djelokrugom koji se odnosi na obilježja određene kulture (obrazovanje, privreda, religija, društveni sustav). Ova razina sustava na dijete utječe kroz propagiranje svojih vjerovanja, stavova i tradicija s ciljem zadržavanja postojećeg genotipa u kojem se dijete zateklo (Vasta i sur., 2005.).

Autor ove teorije smatra kako na tijek djetetovog razvoja i ishode utječe zapravo cjelokupan kontekst u kojem se odvija njegov razvoj. Pritom, navedeni kontekst nipošto ne zanemaruje individualnost svakog pojedinog djeteta. Bronfenbrenner smatra kako je razvoj rezultat međusobnog djelovanja djetetovih osobina i okoline u kojoj ono raste (Bronfenbrenner, 1979., prema Brajša-Žganec, 2003.).

1.3.SOCIO- SPOZNAJNI RAZVOJ

Prema Starc i sur. (2004.), socio-spoznajni razvoj odnosi se na djetetovo razumijevanje svijeta. Kako se dijete razvija tako postupno postaje zainteresirano za svoju okolinu, ali i za svoju osobu (sebe). Djetetova spoznaja razvija se od konkretnog, od opažanja vlastitog i tuđeg ponašanja pa prema apstraktnom: razumijevanju svojih i tuđih unutarstanih stanja.

Socijalni razvoj djeteta, izgrađen u interakciji s okolinom, Škrbina i Šimunović (2004.), objašnjavaju kroz tri stupnja. Prvi stupanj opisuju kao „sljepilo“ prema drugoj djeci jer novorođenče ne opaža drugu djecu već ih vidi kao predmet. Drugi stupanj počinje nakon šest mjeseci kada dijete počinje kopirati okolnu djecu svojim ponašanjem te nakon godine dana počinje treći stupanj u kojem je dijete svjesno prisutnosti druge djece. Smatra se da je dijete socijalno kompetentno kada usvoji društvena ponašanja u smislu pomaganja, dijeljenja, suradnje i kada usvoji vještine i

pravila koja mu omogućuju shvaćanje okoline i društva oko sebe. Tokom cijelog života se te vještine uče i nadograđuju.

2. OBITELJ I RODITELJSTVO

Obitelj je osnovna jedinica društva. Članom obitelji se postaje rođenjem unutar te obitelji, usvajanjem ili zasnivanjem braka (Maleš i sur., 2011). Time ona postaje prva životna skupina kojoj pripadamo. Kako navodi Scanzoni (1995; prema Raboteg-Šarić, Pećnik i Josipović, 2003.) zbog različitosti tipova obitelji koji se danas pojavljuju u društvu pojam obitelj je teško definirati. Brajša-Žganec (2003.) stoga navodi da se na obitelj danas gleda kao na složenu i povezanu cjelinu, na sustav koji se sastoji od više podsustava, a zajedno čine dio šireg sustava. Međutim, usprkos brojnim promjenama funkcija obitelji ostaje ista. Maleš, Milanović i Stričević (2003.) govore kako se obitelj ističe kao najpoželjnija zajednica za razvoj djeteta, stoga svako dijete ima pravo živjeti sa svojim roditeljima koji o njemu brinu, dokle god se to ne odnosi na suprotnosti koje nisu u njegovom najboljem interesu. Roditeljstvo je težak posao koji pored zadovoljavanja osnovnih djetetovih potreba za hranom i fizičkom sigurnošću uključuje i odgoj djeteta. Odgoj djeteta od roditelja zahtijeva mnogo strpljenja, ljubavi i samokontrole. Kako navodi Pascoletti (2015.) dijete nije dovoljno samo voljeti, potrebno je i znati što se događa dok dijete uči te znati kako poticati, usmjeravati i kontrolirati taj proces.

Dijeljenjem psihosocijalnog i fizičkog prostora potrebno je zadovoljiti emocionalne i fizičke potrebe članova obitelji. Roditeljstvo je težak posao koji pored zadovoljavanja osnovnih djetetovih potreba za hranom i fizičkom sigurnošću uključuje i odgoj djeteta. Odgoj djeteta zahtijeva mnogo strpljenja, ljubavi, samokontrole nad vlastitim brigama i frustracijama. Pascoletti (2015.) opisuje taj proces tako što navodi da nije dovoljno samo voljeti dijete, potrebno je i znati što se događa dok dijete uči te znati kako poticati, usmjeravati i kontrolirati taj proces. „Najvažnija je osobina svake obitelji toplina emocionalnih odnosa između roditelja i djece, emocionalna klima koja vlada u obitelji. Ona ima snažan utjecaj na razvoj djeteta, na njegov doživljaj odnosa među ljudima, kao i na njegove mogućnosti da kasnije kao roditelj odgaja svoju djecu.“ (Jovančević i sur., 2005, 17)

2.1.FUNKCIONALNA OBITELJ

„Pod „obiteljskim funkcioniranjem“ smatra se sposobnost obitelji da uspješno zadovolje tjelesne, emocionalne i duhovne potrebe svakog pojedinog člana obitelji.“ (Kaepowitz, 2001.; prema Ljubetić, 2007., str. 29)

Funkcionalna obitelj ima roditelje ili skrbnike koji aktivno i svakodnevno ulažu vrijeme i trud u oblikovanje svoje djece. Kroz zdrav i aktivan život roditelji zajedno potiču dijete da razvije svoju samostalnost. U funkcionalnim obiteljima se poštuju želje članova, komunikacija je djelotvorna i slobodno se izražavaju emocije. Takve obitelji imaju jasno postavljene prikladne granice. U njima prevladava optimizam i humor, a do donošenja zajedničkih odluka dolazi kompromisom i pregovaranjem. Djeca koja odrastaju u takvim obiteljima će biti bolje pripremljena za osnivanje svoje obitelji (Čudina-Obradović, Obradović, 2006., str. 296).

Tako Čudina- Obradović i Obradović (2006.) navode kako zdrava i poticajna obitelj živi u čistoj i urednoj sredini, a svi članovi pridonose održavanju obiteljskog okoliša. Također, važna je za zdravu obitelj i okvirna organizacija rada za svakog člana, organiziranje zajedničkih aktivnosti kao što su neki zajednički obroci, zajedničko slobodno vrijeme, izleti i ljetovanja. Bitno je za kvalitetnu obitelj da njezini članovi imaju neke važne zajedničke vrijednosti i prioritete. Obrazovanje članova jedna je od bitnijih zajedničkih vrijednosti, a zatim su to međusobno povjerenje, česta komunikacija, te snošljivost i poštovanje individualnih sloboda unutar dogovorenih granica.

2.2.DISFUNKCIONALNA OBITELJ

Prema Čudina-Obradović i Obradović (2006.) nezdrava ili disfunkcionalna obitelj je rizična obitelj. Rizična obitelj sprječava zdrav razvoj u djetinjstvu te stvara nezdrave oblike razvoja za adolescenciju i odraslu dob. Osnovna karakteristika rizične obitelji jest postojanje sukoba i agresije, a odnosi među njezinim članovima te među roditeljima i djecom hladni su, zapuštajući i zanemarujući.

Disfunkcionalne obitelji su one u kojima je komunikacija otežana, okolina nije poticajna, konflikti su česti i destruktivni zbog čega dolazi do smanjenja učinkovitosti u rješavanju problema. Negativnim emocijama dolazi do hladnije atmosfere koja utječe na sklad obitelji. Jurčević- Lozančić (2005.) ističe kako u disfunkcionalnim obiteljima izostaje roditeljska ljubav, postoje jasna i stroga pravila te je narušena dinamika obiteljskih odnosa ispunjena čestim međusobnim sukobima.

Dijete se u ovakvim obiteljima osjeća zbunjeno i osamljeno te je sklonije emocionalnim problemima ili problemima u ponašanju.

2.3.OBITELJ KAO TEMELJ ODGOJA

Prvi kontakt djeteta sa svijetom je kroz obitelj. Murdock (prema Maleš i sur., 2003.) definira obitelj kao društvenu skupinu koju karakterizira zajedničko prebivanje, ekonomska suradnja i razmnožavanje. Ona uključuje oba spola, od kojih najmanje dvoje održavaju društveno odobrenu spolnu vezu, i jedno ili više djece, vlastite ili usvojene, od tih odraslih koji spolno kohabitiraju.

Obitelj je osnovna društvena jedinica i temelj za razvoj zdravog pojedinca (Maleš i sur., 2011.). Upravo ona ima najvažniju ulogu u djetetovom motoričkom, spoznajnom, govornom i socio-emocionalnom razvoju. Sadržaji koje obitelj odabire za provođenje svojeg slobodnog vremena imaju veliku važnost za socijalizaciju djece, ali i za snagu unutar obiteljskih veza. Odgoj unutar obitelji odvija se kroz interakciju članova koja uključuje slobodno vrijeme, kao i načine na koje se to vrijeme koristi.

Kako navode Maleš, Milanović i Stričević (2003.), većina djece započinje svoj život u obitelji i u njoj provede, sa stajališta odgoja i obrazovanja, najznačajnije godine života. S obzirom na to da obitelj predstavlja prvu odgojnu sredinu, ona priprema dijete za život u zajednici.

U predškolskoj i školskoj dobi odgoj roditelja unutar obitelji ima najveći utjecaj na dijete. U prirodi roditelja je da prenesu najbolje od svog fizičko, psihičkog, moralnog, intelektualnog i emocionalnog zdravlja na dijete. Preduvjet toga su skladni obiteljski odnosi u zajednici u kojoj dijete živi. Pedagozi se slažu da dijete kroz prizmu

obiteljskog života promatra, prihvaća i oponaša međusobne odnose (Maleš i sur., 2003.).

2.4. RODITELJSTVO

Roditeljstvo predstavlja jednu od najzahtjevnijih uloga. Ono zahtjeva punu pažnju i fokusiranost na dijete, sve dok ono ne postane samostalno. Roditeljstvo je također i najkompleksnija uloga s kojom se čovjek susreće. Biti roditelj podrazumijeva biti prijatelj, savjetnik, psiholog, pedagog, odgajatelj, liječnik i ostale druge različite uloge za koje nismo obučavani i pripremljeni. Stoga svaki roditelj kroz odgoj djeteta također postaje i učenik. I roditelj kroz svoj način odgoja uči mnogo o sebi kao osobi, stalno preispituje sebe kao roditelja i sebe kao osobu (Jurčević-Lozančić, 2005.). Pećnik (2008.) navodi četiri ključna elementa koja moraju biti zastupljena u roditeljstvu, a to su: njega, strukturiranost roditeljstva (postavljanje granica), prepoznavanje djetetovih potreba i osnaživanje djeteta. Juul (2008.) u svoj koncept roditeljskog vođenja uključuje roditeljski autoritet, međusobni dijalog, zanimanje za dijete, uključenost u njegov život i prepoznavanje djetetovih potreba. Većina se suvremenih autora slaže da je zadatak roditelja da postavlja jasne granice djetetu te da mu osigura okruženje u kojem će stjecati životno važne vještine. Također, Buljan Flander i Karlović (2004.) ističu kako je zadaća roditelja odgojiti odgovornu, zrelu i emocionalno stabilnu ličnost. Da bi se dijete razvilo u takvu osobu potrebno je da razvije dobru sliku o sebi, razvije samopouzdanje i da prihvati sebe. To može jedino uz bezuvjetnu ljubav, podršku i prihvaćanje roditelja. Djeca koja nemaju takvu podršku, ne znaju se nositi s kritikama izvan obitelji, teško podnose neuspjeh i teže ostvaruju svoje potencijale.

Uz moralnu zadaću roditelja koju se osjećaju dužnom ispuniti, tu se također nalazi pravna obaveza koju države nameće skrbnicima. Kako ističu Čudina Obradović i Obradović (2006.) roditeljstvo, tj. dužnosti i prava roditelja, kao i prava djeteta, osim prirodnim odnosima povezanosti i ljubavi koji među njima postoje, uređeni su i pravno. U Obiteljskom zakonu (Alinčić i sur., 2004, prema Čudina Obradović i Obradović, 2006.) roditeljstvo je ponajprije definirano kao dužnost roditelja da se skrbe o djetetu s ciljem zaštite dobrobiti djeteta, osobnih i imovinskih interesa (članak 91), da se skrbe o životu i zdravlju djeteta (članak 92), te da ga odgajaju kao slobodnu,

humanu, domoljubnu, moralnu, marljivu, osjećajnu i odgovornu osobu (članak 93). Roditelj se ne može odreći roditeljske skrbi (članak 91), ali mu sud može oduzeti pravo da živi s djetetom i odgaja ga ako ne skrbi dovoljno o djetetovoj prehrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj pomoći, redovitom pohađanju škole, ne sprečava dijete u štetnom druženju, zabranjenim noćnim izlascima, skitnji, prosjačenju ili krađi (članak 111).

Čudina Obradović i Obradović (2006.) ulogu i funkciju obitelji promatraju kroz faze djetetova razvoja, a one se mijenjanju na sljedeći način:

- rano djetinjstvo i predškolska dob- obitelj pruža djetetu osjećaj sigurnosti, zdravlje, znanje, navike. Povezanost djeteta i roditelja u ovom razdoblju njegova razvoja doprinosi razvoju emocionalne stabilnosti koja je preduvjet zdravog mentalnog i fizičkog zdravlja djeteta
- školska dob- obitelj još uvijek ima glavnu ulogu u razvoju djeteta. U ovom razdoblju obitelj vodi brigu o djetetu, o njegovom učenju, organizira njegovo slobodno vrijeme, a socijalizacija se odvija kroz kontakte s rodbinom i prijateljima
- adolescencija-roditelji su podrška djetetu, granice su postavljene, ali su dosta opuštenije jer dijete postaje zrelo ni kompetentno. U ovom razdoblju je vrlo važna komunikacija između djeteta i roditelja (Čudina Obradović i Obradović, 2006.)

4. STILOVI RODITELJSTVA

Roditeljstvo nije jednostavno, recepta za savršeno roditeljstvo nema. Kako se ljudi kao pojedinci razlikuju, tako se i njihovi roditeljski stilovi također razlikuju. Sa sigurnošću možemo reći kako različiti odgojni stilovi uvelike utječu na daljnji razvoj djeteta kao pojedinca. Svako dijete isto kao i odrasla osoba je drugačije, i ne utječe svaki postupak jednako na svu djecu. Ne možemo sve roditelje svrstati pod jedan roditeljski stil stoga su stručnjaci podijelili roditeljske odgojne stilove na četiri stila (Delač Hrupelj i sur., 2000.).

4.1. AUTORITARNI STIL

Obilježja ovog stila su visoka razina nadzora i kontrole. Roditelji su izrazito strogi, imaju nerealna očekivanja, te često upotrebljavaju silu. Toplina i ljubav se rijetko ili uopće ne pokazuju, ali zato dominacija i autoritet su svakodnevnici. Česta ponašanja roditelja su vrijeđanje, omalovažavanje i kritiziranje. Kako navodi Berk (2015.) Roditelji donose odluke i odlučuju umjesto svog djeteta, a od djeteta očekuju potpunu poslušnost. Za postizanje kontrole nad djetetom oni viču, prijete i kritiziraju. Stav autoritarnih roditelja je: "Napravi to zato što sam ja tako rekao/la!" i time ne daju djetetu nikakvo objašnjenje za izvršavanje zahtjeva „Osjećaji koji kod takve djece dominiraju su strah, nepovjerenje, neiskrenost, lažno poštovanje, a oblikuje ih roditeljski način u kojem ima puno cinizma, grubosti, vrijeđanja.“ (Pernar, 2010.: 259). Često takvi roditelji koriste i psihološku kontrolu, poput uskraćivanja ljubavi i emocija, kritiziranje djetetovih odluka i postupaka. Djetetovo mišljenje nije bitno i nije uvaženo, te mu se ne dopušta da se izrazi.

4.2. PERMISIVNI STIL

Za razliku od autoritarnog odgojnog stila, permisivni odgojni stil je popustljiv. Granice su nedefinirane ili ih čak ni nema. Permisivni roditelji ispunjavaju djeci sve želje misleći da tako najbolje iskazuju ljubav prema djetetu. „Permisivan roditeljski stil opisuje se kao nerestriktivan, topao i prihvaćajući, ali u njemu roditelji ne postavljaju djeci gotovo nikakve granice u odgoju.“ (Raboteg-Šarić i sur., 2002: 239). Kako ističe

Kopko (2007.) permisivni stil promiče pasivnost i nezainteresiranost u odgoju u kojemu roditelji po cijenu ljubavi dopuštaju sve bez obzira na sigurnost i razvoj djeteta.

4.3. INDIFERENTNI ILI ZANEMARUJUĆI RODITELJSKI STIL

„Indiferentni roditelji postavljaju malo ograničenja, ali pružaju i malo pažnje, zanimanja i emocionalne podrške.“ (Raboteg-Šarić i sur., 2002: 239) . Kopko (2007.) ističe kako je najnezdraviji odgojni stil možemo vidjeti kod ravnodušnih roditelja koji pokazuju vrlo malo pozornosti i emocionalne podrške i postavljaju nedovoljno ograničenja. Roditelji koji spadaju u ovaj odgojni stil često su preokupirani svojim stresnim životom te nemaju volje ili vremena za svoju djecu. Njihova emocionalna hladnoća i slaba kontrola dovodi do zanemarivanja djeteta. Djeca se ponašaju slično kao kod permisivnog odgoja a mogu i pokazivati impulzivno ponašanje i probleme sa samokontrolom. Čudina Obradović i Obradović (2006.) stoga ističu kako djeca na ovaj stil roditeljskog odgoja reagiraju neprijateljstvom. Zbog navedenog, djeca ne uspijevaju razviti socijalnu kompetenciju i ne pokazuju uspjeh u školi.

4.4. AUTORITATIVNI STIL

„Autoritativan stil odgoja predstavlja kombinaciju između prva dva ekstrema i uključuje ponašanje roditelja koje je restriktivno i odgovorno, ali uz mnogo topline i razumijevanja.“ (Raboteg-Šarić i sur., 2002: 239). Najuspješniji odgojni stil je upravo ovaj, on sadrži zdravu kombinaciju permisivnog i autoritarnog odgojnog stila. On podrazumijeva veliku uključenost u djetetov život, tehnike kontrole koje djetetu omogućuju donošenje odluka primjerene njegovoj dobi. Berk (2015.) navodi kako se autoritativni roditelji mogu okarakterizirati kao topli i pažljivi naspram svog djeteta, osjetljivi na njegove potrebe te spremni graditi ugodne i emocionalno ispunjavajuće odnose sa svojim djetetom. Autoritativni roditelji shvaćaju koliko je komunikacija važna, stoga je primjenjuju često, potiču djecu na izražavanje svojih emocija, želja i misli. Discipliniranje često provode komunicirajući sa djecom te takve trenutke koriste kao idealne trenutke za „učenje“.

5. UTJECAJ RODITELJSKOG STILA NA SOCIO-EMOCIONALNI RAZVOJ DJETETA

Osim odgoja roditelja i njihovog odgojnog stila, djecu oblikuje također i šira obitelj kao i okolina kojom su okruženi, stoga ne možemo sa sigurnošću tvrditi da će neki roditeljski odgojni stil jednako utjecati na svako dijete (referenca). Ali svi se stručnjaci u jednom slažu- odgojni stil roditelja i sam odnos oca i majke međusobno ima jako veliki utjecaj na odgoj djeteta. Kvaliteta djetetovog socio-emocionalnog funkcioniranja najviše ovisi o prvoj godini djetetovog života kada dijete uspostavlja privrženost s majkom (Čudina-Obradović, Obradović, 2006.). Uspostavljanje kvalitetne privrženosti sa majkom, majčina toplina i pozitivna emocionalnost s majkom dobar su preduvjet za nastanak pozitivne emocionalnosti i samoregulacije kod djeteta. Čudina- Obradović i Obradović (2006.) ističu kako roditelji koji dosljedno reagiraju na djetetovo ponašanje pozitivnim, emocionalno ugodnim i smirenim reakcijama postižu optimalni socio-emocionalni razvoj djeteta. S druge strane, djeca čiji su roditelji depresivni i burno reagiraju na djetetovo ponašanje, uzrokuju kod djece neprimjereno ponašanje i emocionalno izražavanje. Poslije prve povezanosti s majkom, između prve i treće godine djetetovog života, kada dijete nauči komunicirati najvažniji utjecaj na kvalitetu socio–emocionalnog razvoja ima način komunikacije roditelja sa djetetom (Čudina-Obradović, Obradović, 2006.). Načini kojima roditelji rješavaju sukobe daje djetetu obrazac ponašanja koji će on kopirati kada se nađe u sukobu sa nekom drugom osobom. Tako *autoritarni* stil ima negativne učinke. Kako navode Čudina-Obradović i Obradović (2006.), djeca takvih roditelja su nesretna, anksiozna, niskog samopoštovanja i samopouzdanja. Djeca koja neprestano žive u autoritarnoj okolini često mijenjaju raspoloženja, vrlo su razdražljiva i bojažljiva te nisu spontana. Često se koriste agresijom kao stilom ponašanja, pokazuju nisku razinu prosocijalnog, a visoku razinu agresivnog i samodestruktivnog ponašanja. Berk (2015.) ističe kako djeca koja dolaze iz autoritarne okoline u frustrirajućim situacijama postanu neprijateljski nastrojena, a kako bi dobila ono što žele, djeca se koriste silom, baš poput svojih roditelja. Dok u *permisivnom* stilu ne nedostaje ljubavi, roditeljska prevelika sloboda također može imati negativne učinke. Velika emocionalna osjetljivost roditelja dovodi do toga da djeca takvih roditelja nemaju jasno postavljenje granice, te sami biraju kada i šta će jesti, kada žele ići u krevet, nemaju određeno

vrijeme za gledanje televizije niti nemaju zadane kućanske zadatke. Samim time ne moraju ni naučiti pravila lijepog ponašanja. Permisivni roditelji ispunjavaju djetetu sve želje misleći da time pokazuju svoju ljubav djetetu. Čudina-Obradović i Obradović (2006.) ističu kako prevelika sloboda nije primjerena za malo dijete jer kod njega uzrokuje nesigurnost i nesnalaženje u granicama. Samim time, ne snalaženje kod djeteta potiče agresivno i impulzivno ponašanje. Takva djeca razvijaju osjećaje sreće, zadovoljstva i dobrog raspoloženja samo onda kada se sve njima podređuje. *indiferni ili zanemarujući* stil se sastoji od emocionalne hladnoće i slabe kontrole. Takva kombinacija ne pružanja ljubavi, zahtjeva i topline ne potiče zdrav socijalni razvoj djeteta, što dovodi do neposlušnosti i neprimjerenog sudjelovanja u socijalnim interakcijama. Čudina- Obradović i Obradović (2006.) ističu kako se odnosi između roditelja i djece temelje na niskoj razini razumijevanja, niskoj razini interesa za dijete i njegove aktivnosti, nepokazivanje roditeljske ljubavi te neprovođenje zajedničkog vremena. Djeca na ovakav roditeljski odnos reagiraju neprijateljstvom i otporom, a to utječe na loš uspjeh djece u školi i nemogućnost stjecanja društvene kompetencije. Najboljim odgojnim stilom se pokazao *autoritativni* stil. On predstavlja kombinaciju čvrste kontrole i emocionalne topline te ima pozitivne učinke na razvoj djeteta (referenca). Takvi roditelji postavljaju djetetu zahtjeve sukladne njegovoj dobi koja potiču kod djeteta razvoj kreativnosti, sreće, samostalnosti.. Djeca *autoritativnih* roditelja imaju pozitivnu sliku o sebi, izrazito su razvijenih socijalnih vještina, sposobnosti regulacija emocija, manifestiraju pozitivne oblike ponašanja. Kod njih je razvijena empatija što ih u društvenom okruženju čini kompetentnijim i društveno odgovornim. Ovaj stil se često naziva i demokratski- dosljedan stil, što znači da uloga roditelja nije nadzorna već savjetnička. Roditelj djetetu postavljaju zahtjeve koji su sukladni njegovoj dobi, te mu daju primjere i savjete kako riješiti te zahtjeve. Berk (2015.) ističe kako autoritativni roditelji pridaju važnost komunikacije s djetetom te djeteta s njima samima, a razvijaju je potičući dijete na izražavanje svojih misli, osjećaja i želja. Ukoliko se dogodi da se dijete i roditelj u nečemu ne slažu, autoritativan roditelj donosi odluku zajedno sa djetetom kad god je to moguće. Spremnost roditelja da se prilagodi stajalištu djeteta pridonosi lakšem uvažavanju stajališta roditelja kod djeteta i djetetovu poslušnost kad je ona potrebna.

ZAKLJUČAK

U socio-emocionalnom razvoju djeteta od ključne važnosti su ljubav, podrška i poticaj osoba koje su najbliže djetetu, a to je obitelj. Djeca najviše uče na primjeru osoba koje ih okružuju – ona od najranije dobi istražuju, promatraju, a zatim i imitiraju ponašanja osoba iz svoje neposredne okoline.

Govorimo li o emocionalnom razvoju, djeca empatičnih i moralnih roditelja, roditelja koji poštuju prave društvene vrijednosti, imaju veću vjerojatnost od usvajanja istih vrlina. Također, ukoliko roditelji otvoreno izražavaju emocije, razgovaraju o njima, djetetu je uvelike olakšano izražavanje vlastitih emocija te razumijevanje i kontroliranje istih.

Osim obitelji, na razvoj djeteta utječe i okolina, posebno vršnjaci s kojima se djeca druže u predškolskim ustanovama. Djetetov socijalni razvoj događa se upravo kroz interakciju s njima. U interakciji kod djece se razvija i empatija te prosocijalno ponašanje te se usvajaju poželjna, društveno prihvatljiva ponašanja.

Iz navedenog je vidljivo kako obitelj predstavlja najvažnije okruženje jer unutar zdrave i stabilne obitelji, dijete razvija osjećaje samosvijesti i privrženosti što se u kasnijem razvoju ima pozitivne učinke na djetetov socio-emocionalni i spoznajni razvoj. Tome je tako zbog toga što je dijete, razvojem samosvijesti, razvilo određenu razinu nezavisnosti te je steklo povjerenje u roditelje i obitelj. Također, primjena određenog odgojnog stila uvelike utječe na djetetov socio-emocionalni razvoj pa se tako smatra da autoritativni odgojni stil (kombinacija čvrste kontrole i emocionalne topline) ima najbolji utjecaj na djetetov razvoj. Svi ti pozitivni ishodi dovode do bolje interakcije djeteta s okolinom i vršnjacima, izostanka društveno neprihvatljivih ponašanja i veće sposobnosti za prilagođavanje novim situacijama.

Zaključno, s obzirom na sve iznesene činjenice i zaključke, smatram kako u budućnosti treba još više educirati roditelje o njihovoj ulozi, jednoj od najvećih uloga u životu, kako bi svako dijete imalo optimalne uvjete za razvoj te izraslo u osobu koja je emocionalno i socijalno kompetentna za samostalan i odrasli život. Ukoliko do toga ne dođe, može doći do mnogih neželjenih posljedica, razvoja delikvencije i nesamostalnosti te neprilagođenosti okolini, novim situacijama i događajima.

LITERATURA

1. Andrilović, A. i Čudina- Obradović M. (1994) *Psihologija odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga
2. Berk, L. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
4. Bulat, R. (2014). *Bebarije, važnost poticanja intelektualnog i emocionalnog razvoja od najranije dobi*. Split: Harfa.
5. Buljan Flander G., Karlović A. (2004) *Odgajam li dobro svoje dijete?: savjeti za roditelje*. Zagreb. Nakladnik Marko M.
6. Čudina Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
7. Eret, L. (2011). Odgoj i manipulacija: razmatranje kroz razvojnu teoriju ekoloških sustava. *Metodički ogledi*, 19 (1), 143–161.
8. Jovančević, M. i sur. (2005). *Godine prve: zašto su važne*. Zagreb: SysPrint
9. Jurčević – Lozančić, A. (2005). *Izazovi odrastanja – predškolsko dijete u okružju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja: Visoka učiteljska škola
10. Juul, J. (2008). *Život u obitelji*. Zagreb: Pelago.
11. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: „Mali profesor“
12. Maleš, D., Milanović, M. i Stričević I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Zagreb: Filozofski fakultet, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo
13. Pascoletti, C. (2015). *Put do dobrog roditelja*. Zagreb: TRSAT.
14. Pećnik, N. (2008). *Prema viziji roditeljstva u najboljem interesu djeteta*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
15. Raboteg-Šarić, Z.; Pećnik, N.; Josipović, V. (2003): *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i Ob
16. Starc B., Čudina- Obradović M., Pleša A., Profaca B., Letica M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb. Naklada Marketing- Tehnička knjiga
17. Škrbina D., i Šimunović D. (2004). *Terapijska intervencija kroz igru*. Zagreb: Dijana Škrbina

18. Vasta R., Haith M., Miller S. (2005). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap